

Αιγαιόγλαρος

Ο Αιγαιόγλαρος (*Larus audouinii*) είναι ο μόνος γλάρος που απαντάται αποκλειστικά στη Μεσόγειο. Εκ πρώτης όψεως, μοιάζει πολύ με ένα κοινό είδος γλάρου, τον Ασημόγλαρο (*Larus cachinnans*), με άσπρο σώμα και γκριζες φτερούγες με μαύρες άκρες. Είναι όμως λίγο μικρότερος (50εκ.), με κόκκινο ράμφος και σκούρα πόδια και επιπλέον, στον αέρα είναι πιο φίνο και ευκίνητος.

Όπως και για τα περισσότερα θαλασσοπούλια, οι γνώσεις μας για τον Αιγαιόγλαρο εστιάζονται γύρω από την εποχή της αναπαραγωγής. Αναπαραγόμενοι πληθυσμοί έχουν καταγραφεί στην Αλγερία, στην Κύπρο, στη Γαλλία, στην Ελλάδα, στην Ιταλία, στο Μαρόκο, στην Ισπανία, στην Τυνησία και στην Τουρκία. Οι χώροι φωλεοποίησης του είδους διαφέρουν αρκετά μεταξύ τους αν και στην πλειοψηφία τους οι αποικίες βρίσκονται σε απομονωμένες βραχώδεις νησίδες με αραιή βλάστηση.

Οι Αιγαιόγλαροι εμφανίζονται στις θέσεις ωοτοκίας στα τέλη Μαρτίου με αρχές Απριλίου και φτιάχνουν απλές φωλιές στο έδαφος γύρω στα τέλη Απριλίου. Γεννούν 2-3 αυγά τα οποία επωάζουν για τρεις περίπου εβδομάδες. Τα αυγά εκκολάπτονται στα μέσα Μαΐου και οι νεοσσοί παραμένουν στην φωλιά για λίγες μέρες. Τα νεαρά, που έχουν καφε-γκρί χρώμα, αρχίζουν να πετάνε μετά από 20-30 μέρες και από τα μέσα Ιουλίου, ενήλικα και νεαρά, εγκαταλείπουν την αποικία. Τον χειμώνα εξαπλώνεται κυρίως στα νότια και ανατολικά παράλια της Μεσογείου.

Τρέφεται κοντά στις ακτές, κυρίως με μικρά αφρόψαρα τα οποία πιάνει από την επιφάνεια της θάλασσας με μία πολύ επιδέξια τεχνική, πετώντας αργά και χαμηλά πάνω από το νερό. Στην Δυτική Μεσόγειο το είδος τρέφεται βασικά με το παρεμπύπτον αλίευμα των αλιευτικών σκαφών.

Στο παρελθόν ο Αιγαιόγλαρος ήταν πολύ πιο σπάνιος, οι αριθμοί του όμως αυξήθηκαν πρόσφατα και υπολογίζονται τώρα στα 18.700 ζευγάρια.

Αυτή η απότομη αύξηση οφείλεται πιθανότατα στην μεγάλη διαθεσιμότητα τροφής στη δυτική Μεσόγειο. Παρ' όλα αυτά όμως, το είδος θεωρείται πολύ ευάλωτο καθώς το 90% του πληθυσμού του βρίσκεται συγκεντρωμένο σε δύο αποικίες της Ισπανίας (στο δέλτα του ποταμού Ebro και στα νησιά Chafarinas). Έτσι, ο Αιγαιόγλαρος χαρακτηρίζεται από την [Birdlife International](#) ως είδος που "εξαρτάται από προστασία" και καταγράφεται ως "κινδυνεύον" στο [Ελληνικό Κόκκινο Βιβλίο Απειλούμενων](#)

Απειλούμενα Είδη πουλιών

[Σπονδυλόζων](#). Επίσης περιλαμβάνεται στο Παράρτημα I της [Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ](#) για την προστασία των πουλιών, στο Παράρτημα II της [Συνθήκης της Βέρνης](#) και στο Παράρτημα I της [Συνθήκης της Βόννης](#).

Η κύρια απειλή που αντιμετωπίζει το είδος σχετίζεται με την ενόχληση των αναπαραγόμενων πουλιών από την παρουσία του ανθρώπου πάνω στις νησίδες, κάτι που συνδέεται με δραστηριότητες όπως η κτηνοτροφία, ο τουρισμός, η αλιεία, το κυνήγι και η συντήρηση και κατασκευή υποδομών. Απειλή επίσης αποτελεί η μείωση του ιχθυαποθέματος που είναι διαθέσιμο στα πουλιά και ο πνιγμός σε αλιευτικά εργαλεία, αλλά και η ρύπανση των θαλασσών και η θήρευση. Αρνητική επίδραση τέλος, πιθανώς να έχει και ο ανταγωνισμός του με τον Ασημόγλαρο για χώρο φωλεοποίησης και τροφής, καθώς και η αλλαγή της φυσικής μορφολογίας των νησίδων από την υπερβολική βόσκηση.

Από το 1997 η Ορνιθολογική διεξάγει τριετές πρόγραμμα LIFE για την προστασία του Αιγαιόγλαρου που περιλαμβάνει τόσο άμεσες δράσεις όσο και την προετοιμασία διαχειριστικών προτάσεων για έξι περιοχές του δικτύου Natura 2000 στις οποίες απαντάται το είδος. Άμεσος στόχος είναι η μείωση της ενόχλησης στις αποικίες ωτοκίας μέσω της φύλαξης, της έρευνας της αναπαραγωγικής δραστηριότητας των πουλιών και της παρακολούθησης της ανθρώπινης παρουσίας. Έχουν επίσης γίνει ενέργειες για να εμποδιστεί η προσέγγιση των κοπαδιών στις αποικίες (χτίσιμο ξερολιθιών και μετακίνηση αιγοπροβάτων). Παράλληλα, διεξάγεται πρόγραμμα ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης των τοπικών αρχών, κατοίκων και τουριστών μέσω συναντήσεων, έντυπου υλικού και εγκατάστασης δύο κέντρων πληροφόρησης.

Μετά από ένα χρόνο διεξαγωγής του προγράμματος εκτιμάται ότι υπάρχουν στην Ελλάδα περίπου 600 ζευγάρια Αιγαιόγλαρων σε πάνω από 20 μικρές διάσπαρτες αποικίες, που είναι ο μεγαλύτερος πληθυσμός στην ανατολική Μεσόγειο.

Λαγγόνα

Η Λαγγόνα (*Phalacrocorax pygmeus*) ανήκει μαζί με άλλα 36 είδη στην οικογένεια των Φαλακροκορακίδων. Είναι το μικρότερο σε μέγεθος είδος της οικογένειας, με μήκος σώματος 45-55 εκ. και άνοιγμα πτερυγών 80-90 εκ.. Το χρώμα του σώματός της είναι μαύρο ενώ του κεφαλιού της καφετί. Έχει μακριά ουρά και μικρό κεφάλι και ράμφος.

Ζει σε υγροτόπους με στάσιμα ή λίγο ρέοντα ρηχά γλυκά νερά και σπανιότερα, το χειμώνα, σε παράκτιους υγροτόπους. Φωλιάζει κατά αποικίες σε καλαμιώνες ή σε πυκνά δένδρα, μόνο του ή με ερωδιούς, Κορμοράνους, Χουλιανομύτες κ.ά.. Τρέφεται με μικρά ψάρια και σπανιότερα με μικρά υδρόβια θηλαστικά και καρκινοειδή που πιάνει βουτώντας.

Γεννάει την άνοιξη 3-6 αυγά που επωάζουν εναλλάξ και οι δύο γονείς για 27-30 ημέρες. Οι νεοσσοί ανεξαρτητοποιούνται σε ηλικία 70 περίπου ημερών.

Το είδος χαρακτηρίζεται ως κινδυνεύον σύμφωνα με το Ελληνικό Κόκκινο Βιβλίο, περιλαμβάνεται στο [Παράρτημα I](#) της Οδηγίας [79/409/ΕΟΚ για την προστασία των πουλιών και των βιοτόπων τους](#) και σε παγκόσμιο επίπεδο, χαρακτηρίζεται ως Σχεδόν Απειλούμενο.

Η παγκόσμια κατανομή της Λαγγόνας που παλαιότερα απλωνόταν από την Αλγερία έως την Αράλη, σήμερα περιορίζεται στις ανατολικές ακτές της Αδριατικής, το βόρειο Αιγαίο, τη Μαύρη Θάλασσα ως την Κασπία αλλά και στο Ιράκ. Οι χώρες στις οποίες πλέον αναπαράγεται είναι οι Αλβανία, Ελλάδα, Βουλγαρία, Τουρκία, Ρουμανία, Μολδαβία, Ουκρανία, Ρωσία, Αζερμπαϊτζάν και Ιράκ, ενώ λίγα ζευγάρια αναπαράγονται στην Ουγγαρία και στη Σλοβακία.

Ο αναπαραγόμενος πληθυσμός του είδους στην Ευρώπη, εκτιμάται σε 6.400 έως 7.300 ζευγάρια, ενώ η μεγαλύτερη αποικία του βρίσκεται στο Δέλτα του Δούναβη, με περίπου 4.000 ζευγάρια.

Οι αναπαραγόμενοι στα Βαλκάνια πληθυσμοί διαχειμάζουν στις ΒΑ ακτές της Μεσογείου, κυρίως στο Β. Αιγαίο και στις ΝΑ ακτές της Αδριατικής καθώς και στις εσωτερικές λίμνες της περιοχής. Δακτυλιωμένα άτομα από το Δούναβη εντοπίστηκαν στο Δέλτα του Νέστου και στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Οι αναπαραγόμενοι στη Μαύρη Θάλασσα πληθυσμοί ενδεχομένως διαχειμάζουν στην Τουρκία, ενώ ο πληθυσμός της Κασπίας μετακινείται το χειμώνα νοτιότερα.

Απειλούμενα Είδη πουλιών

Η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα της Ε.Ε. όπου αναπαράγεται η Λαγγόνα. Στις [Λίμνες Μικρή Πρέσπα](#) και [Κερκίνη](#) βρίσκονται οι σημαντικότερες αποικίες της, ενώ υπάρχει κι ένας μικρός πληθυσμός στη [Λίμνη Πετρών](#). Παλαιότερα, φώλιαζε και στο [Δέλτα του Αξιού](#), στις [Λίμνες Ισμαρίδα](#) και [Καστοριάς](#), στο [Δέλτα του Έβρου](#) και στο [Πόρτο Λάγος](#). Οι σημαντικότερες περιοχές διαχείμασης στην Ελλάδα είναι κυρίως οι μεγάλοι υγρότοποι της Θράκης και της Μακεδονίας.

Οι κυριότεροι λόγοι μείωσης των πληθυσμών της Λαγγόνας τα τελευταία έτη, είναι η αποξήρανση και η σοβαρή υποβάθμιση των υγροτόπων, η ρύπανση των γλυκών νερών, η ενόχληση και η καταστροφή των παρόχθιων δασών, καθώς και το παράνομο κυνήγι και ο πνιγμός πολλών Λαγγόνων σε δίχτυα.

Οι γνώσεις μας για τη Λαγγόνα στην Ελλάδα μέχρι σήμερα, προερχόταν από τις ειδικές έρευνες που πραγματοποιούνταν στη Λίμνη Κερκίνη και από τις μεσοχειμωνιάτικες μετρήσεις των υδρόβιων πουλιών.

Το 1997 άρχισε ένα τριετές πρόγραμμα LIFE για την Προστασία του είδους στην Ελλάδα που υλοποιείται από το WWF, την ΕΟΕ και την Εταιρία Προστασίας Πρεσπών σε 10 υγροτόπους στη Μακεδονία και στη Θράκη. Ήδη, από τα πρώτα αποτελέσματα, διαπιστώθηκε ότι η Ελλάδα αποτελεί πολύ σημαντική περιοχή για το είδος. Κατά το χειμώνα του 1997 μετρήθηκαν μεγάλοι αριθμοί που αποδεικνύουν ότι το μεγαλύτερο τμήμα του παγκόσμιου πληθυσμού διαχειμάζει στην Ελλάδα. Ο αναπαραγόμενος πληθυσμός του είδους στη χώρα μας, φαίνεται να ξεπερνά τα 600 ζευγάρια.

Είναι φανερό πως με ιδιαίτερη αίσθηση ευθύνης θα πρέπει να ληφθούν μέτρα προστασίας και ειδικές δράσεις στην Ελλάδα, δεδομένου ότι αποτελεί σημαντικότερη περιοχή για το είδος. Οι κυριότερες ενέργειες που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν για τη διατήρηση των πληθυσμών της Λαγγόνας τόσο στην Ελλάδα όσο και στις υπόλοιπες χώρες είναι η προστασία των υγροτόπων, η διαρκής παρακολούθηση της ποιότητας των χαρακτηριστικών τους, η ενημέρωση του κοινού για τη σημασία και την αξία τους και η λήψη ειδικών διαχειριστικών μέτρων για τη βελτίωση των περιοχών διατροφής και αναπαραγωγής του είδους. Επιπλέον, περαιτέρω έρευνα για το είδος και στις υπόλοιπες χώρες όπου ζει, θα βοηθούσε στην κατανόηση της οικολογίας και των πληθυσμών του, δεδομένου ότι οι γνώσεις μας μέχρι σήμερα είναι περιορισμένες.

Βασιλαετός

Ο Βασιλαετός (*Aquila heliaca*) είναι ένα από τα σπανιότερα αρπακτικά πουλιά της Ευρώπης με κατανομή από τη νοτιοανατολική Ευρώπη έως τη λίμνη Βαϊκάλη και το βόρειο Πακιστάν. Στην Ευρώπη το είδος εμφανίζεται κυρίως στα Καρπάθια, στα νότια και ανατολικά Βαλκάνια, στους λόφους και στις στέπες της νοτιοανατολικής Ουκρανίας και της Ρωσίας.

Η εκτίμηση του ευρωπαϊκού πληθυσμού του Βασιλαετού ήταν μέχρι πρόσφατα 363-604 ζευγάρια. Οι τελευταίες όμως έρευνες στην άγνωστη φύση της ανατολικής Ευρώπης, ανατρέπουν αυτά τα δεδομένα, καθώς μόνο στην Ευρωπαϊκή Ρωσία, ο πληθυσμός του είδους εκτιμάται πλέον σε 600-900 ζευγάρια. Έτσι, λογικό επακόλουθο ήταν να προταθεί, ώστε το είδος να μη θεωρείται ως Τρωτό σε παγκόσμιο επίπεδο, αφού το όριο γι' αυτό είναι μόνο 1000 άτομα.

Στα νότια όμως της εξάπλωσής του, ο Βασιλαετός αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα και η μείωση των πληθυσμών του συνεχίζεται. Στην Ελλάδα, κατατάσσεται, βάσει του [Κόκκινου Βιβλίου](#), στα Κινδυνεύοντα Είδη και είναι πλέον αμφίβολο εάν εξακολουθεί να φωλιάζει.

Το είδος βέβαια εξακολουθεί, παρά τη συνεχή μείωση, να φωλιάζει στις γειτονικές χώρες (εκτός ίσως από την Αλβανία) με περίπου 15 ζευγάρια στην ΠΓΔΜ, 20-25 ζευγάρια στη Βουλγαρία και 10-50 ζευγάρια στην Τουρκία.

Ο Βασιλαετός είναι κυρίως αποδημητικό είδος και σημαντικό μέρος του ευρωπαϊκού πληθυσμού του, ξεχειμωνιάζει στη Μέση Ανατολή. Στην Ελλάδα, άτομα από βορειότερες χώρες, στην πλειοψηφία τους ανώριμα, επισκέπτονται και μερικά ξεχειμωνιάζουν, σ' αρκετούς μεγάλους υγροτόπους όπως το [Δέλτα του Καλαμά](#), τη [Λίμνη Κερκίνη](#), τη [Λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου](#) και τα [Δέλτα του Έβρου](#) και του [Αξιού](#) αλλά και την Κρήτη. Κατά τη μετανάστευση παρατηρείται, πάντα σε μικρούς αριθμούς, ακόμη και στην Πελοπόννησο αλλά και σε μερικά νησιά.

Ο Βασιλαετός ήταν παλιότερα πολύ πιο διαδεδομένος σαν αναπαραγόμενο είδος στην Ελλάδα. Κατά τον περασμένο αιώνα, οι Reiser, Kruper, Lilford, Lindermayer, Erhard και άλλοι ερευνητές, έβλεπαν το είδος να αναπαράγεται στις πεδινές περιοχές της βόρειας και κεντρικής χώρας, συμπεριλαμβανομένων της Αττικής, της Ακαρνανίας και της Θεσσαλίας. Την ίδια εποχή επίσης υπάρχουν παρατηρήσεις του είδους στην Πελοπόννησο, στην Εύβοια και στα Ιόνια Νησιά, αν και φώλιασμα σ' αυτές τις περιοχές δεν αποδείχτηκε ποτέ.

Απειλούμενα Είδη πουλιών

Τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα, ο Βασιλαετός διατηρούσε καλούς πληθυσμούς φωλιάζοντας στις παρυφές των πεδιάδων της κεντρικής και βόρειας Ελλάδας, ευνοημένος από τις παραδοσιακές χρήσεις γης και ιδιαίτερα την κτηνοτροφία στις πεδινές και ημιορεινές περιοχές. Αυτή η κατάσταση επικράτησε έως και τη δεκαετία του '40, κατά τη διάρκεια της οποίας, μόνο γύρω από τη Θεσσαλονίκη, όπως αναφέρει ο Makatsch, υπήρχαν 25 ζευγάρια, κυρίως στην περιοχή του τριπλού Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα.

Η κατάσταση όμως αρχίζει ν' αλλάζει μετά τον πόλεμο, με την αποξήρανση των υγροτόπων, την εντατικοποίηση της γεωργίας και τη σταδιακή εγκατάλειψη της κτηνοτροφίας στη χαμηλή ζώνη, που αποτελεί τον χώρο του Βασιλαετού.

Η αντικατάσταση των πλούσιων παραδοσιακών αγροτικών τοπίων από μονοκαλλιέργειες, οδήγησε στη μείωση των πληθυσμών των ειδών, όπως οι Λαγόγυροι, που αποτελούν την τροφή του και έχει συμβάλει στην αφαίρεση πολλών ώριμων δέντρων που χρησιμεύουν για το φύλλισμα του είδους. Πιθανώς, την πιο δυσμενή επίδραση στο είδος έχει η δραματική μείωση των πεδινών δασών και η αποξήρανση των υγροτόπων.

Συνέπεια των σημαντικών αυτών αλλαγών στην ελληνική ύπαιθρο είναι η δραματική μείωση των πληθυσμών του Βασιλαετού κατά τη δεκαετία του '60. Στις δεκαετίες του '70 και '80 το είδος εξακολουθεί να φωλιάζει κυρίως στη Θράκη και ίσως στη Μακεδονία και σύμφωνα με έρευνες, κατά το 1980-85 ο ελληνικός πληθυσμός του εκτιμάται σε 6-10 ζευγάρια. Το 1986 μόνο δύο ζευγάρια απέμεναν στην περιοχή του Έβρου, ενώ το τελευταίο επιβεβαιωμένο φύλλισμα, έγινε στο δάσος της Δαδιάς το 1991.

Στα τέλη Ιουνίου 1996, κατά τη διάρκεια έρευνας πεδίου από μέλη της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας, παρατηρήθηκαν δύο ενήλικα και ένα ανώριμο άτομο Βασιλαετού στα Όρη Τσαμαντά, στα σύνορα με την Αλβανία. Το 1997 στα πλαίσια ερευνητικού προγράμματος για τον Βασιλαετό, επαναδιαπιστώθηκε η παρουσία του στην περιοχή με την παρατήρηση δύο ενήλικων ατόμων στις 18 Απριλίου 1997. Στη συνέχεια όμως, και παρ' όλη την προσπάθεια οι Βασιλαετοί δεν ξαναεντοπίστηκαν.

Ο Βασιλαετός φυσικά προστατεύεται από το νόμο (Απόφαση 414985/1985 ΥΠΓΕ), αλλά η πραγματικότητα αποδεικνύει το ακριβώς αντίθετο. Το γεγονός ότι συχνάζει σε πεδινές, ευκολοπρόσιτες περιοχές, τον καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτο στο κυνήγι. Δεν είναι τυχαίο ότι το [ΕΚΠΑΖ](#) λαμβάνει σχεδόν κάθε χρόνο από έναν πυροβολημένο νεαρό Βασιλαετό, φτάνοντας τα 10 άτομα στα 15 χρόνια λειτουργίας του, αριθμός ιδιαίτερα μεγάλος για ένα τόσο σπάνιο πουλί.

Νεαρός βασιλαετός που απελευθερώθηκε μετά την αποθεραπεία του, το 1997, από το ΕΚΠΑΖ, στο δάσος Δαδιάς

Απειλούμενα Είδη πουλιών

Επειδή ευκαιριακά τρέφεται και με ψοφίμια, ο Βασιλαετός είναι πολύ ευάλωτος (όπως άλλωστε και άλλα μεγάλα αρπακτικά), στα δηλητηριασμένα δολώματα που χρησιμοποιούνται για την καταπολέμηση σαρκοφάγων θηλαστικών όπως η αλεπού και ο λύκος. Υπάρχουν βάσιμες υποψίες ότι το τελευταίο ζευγάρι που φώλιασε στο δάσος της Δαδιάς, εξοντώθηκε από δηλητήριο. Κατά τη διάρκεια της έρευνας του 1997, υπήρξε ένα πολύ σοβαρό περιστατικό με δόλωμα στον Τσαμαντά όπου βρέθηκαν νεκροί δύο Ασπροπάρηδες (*Neophron percnopterus*), προβληματίζοντας τα μέλη της αποστολής για την τύχη των δύο Βασιλαετών.

Σημαντικές απειλές σε άλλες χώρες και η θανάτωση Βασιλαετών σε ηλεκτροφόρα σύρματα και σε δόκανα, αλλά δεν είναι γνωστό αν έχουν εμφανιστεί τέτοια περιστατικά στην Ελλάδα. Έντονος επίσης είναι ο προβληματισμός για την εμπορία αυγών και ατόμων, που σε άλλες χώρες δυστυχώς ανθίζει. Στη χώρα μας, είναι άγνωστη η έκταση του προβλήματος, καθώς δεν υπάρχει οργανωμένη φύλαξη. Παρ' όλα αυτά τα τελευταία χρόνια πολλαπλασιάζονται τα κρούσματα εμπορίας ειδών της άγριας πανίδας, κυρίως από αλλοδαπούς.

Παρ' όλα αυτά, με βάση την εμπειρία που αποκτήθηκε από την έρευνα του 1997, προκύπτει ότι οι περιοχές στις οποίες έγιναν επισκέψεις διατηρούν σε μεγάλο βαθμό αυτά τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που απαιτεί ο Βασιλαετός και ότι με την κατάλληλη διαχείριση και λήψη μέτρων, που προκύπτουν από το Σχέδιο Δράσης, ίσως μπορέσει στο μέλλον το είδος να επαναεγκαταστήσει έναν αναπαραγωγικό πληθυσμό.

Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια οι παρατηρήσεις ενήλικων Βασιλαετών πυκνώνουν. Αρχές Μαρτίου 1999, δύο ενήλικοι παρατηρήθηκαν να παίζουν στην περιοχή ανάμεσα σε Παρνασσό και Γκιώνα, ενώ την ίδια περίπου στιγμή στη Δαδιά ένα μέλος ζευγαριού Βασιλαετών παρατηρήθηκε να κουβαλάει κλαδί. Οι ενδείξεις αυτές, παρότι αυτή τη στιγμή δεν είναι δόκιμο να εξαχθούν συμπεράσματα, έχουν γεμίσει με ελπίδες του Έλληνας ορνιθολόγου για το ενδεχόμενο το είδος να ξαναφωλιάσει στη χώρα μας. Εμείς θα είμαστε έτοιμοι να το προστατεύσουμε.

Η χώρα μας είναι υποχρεωμένη, βάσει του [Σχέδιου Δράσης \(Action Plan\)](#), να προβεί σε:

1. επέκταση του δικτύου προστατευόμενων περιοχών και στη διαχείριση των βασικών θέσεων του είδους,
2. προώθηση ενός σχεδίου αποκατάστασης του Βασιλαετού,
3. χαρακτηρισμός των περιοχών στις οποίες εμφανίζεται (αναπαράγεται ή ξεχειμωνιάζει) ο Βασιλαετός ως Περιοχές Ειδικής Προστασίας (SPA) βάσει της [Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ](#),
4. εφαρμογή της απαγόρευσης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων,
5. έρευνα της παλιάς κατανομής του είδους,
6. στενή παρακολούθηση (monitoring) της αναπαραγωγής του Βασιλαετού και
7. δράση για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, ειδικά για το πρόβλημα που αντιμετωπίζει το είδος με το κυνήγι.

Γυπαετός

Ένα από τα πλέον σπάνια αρπακτικά που φιλοξενεί η χώρα μας είναι και ο Γυπαετός, ένα πουλί των ορεινών οικοσυστημάτων. Το επιστημονικό του όνομα είναι *Gyp Alcon barbatus*, όπου *barbatus* σημαίνει μουστακαλής και το πήρε από το μουστάκι που εύκολα διακρίνεται στις δύο πλευρές του ράμφους του.

Είναι ένα είδος γύπα με μία μεγάλη ρομβοειδή ουρά, δυναμικό πέταγμα, σχετικά γρήγορο, γεμάτο από ελιγμούς που πιο πολύ θυμίζουν ένα μεγάλο γεράκι, παρά ένα πουλί με άνοιγμα φτερών που φτάνει τα 2,80 μέτρα και βάρος 5-7 κιλά. Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι μπορεί να πετάξει πολύ νωρίς το πρωί ή αργά το απόγευμα ή ακόμη και μέσα στα σύννεφα και στο ψιλοβρόχι. Επιπλέον, μπορεί εύκολα να απογειωθεί μετά από ένα μεγάλο γεύμα, σε αντίθεση με τα Όρνια που πρέπει πρώτα να χωνέψουν την τροφή.

Ο αρσενικός και ο θηλυκός Γυπαετός οι οποίοι ζευγαρώνουν για μια ζωή αρχίζουν τις ερωτοτροπίες τους νωρίς τον Οκτώβριο έως και τον Ιανουάριο, πετώντας πλάι-πλάι, κυνηγώντας ο ένας τον άλλο, ακροβατώντας με πλεγμένα τα νύχια τους και βουτώντας στο κενό. Διατηρούν μια επικράτεια, μέσης επιφάνειας 350 τετραγωνικών χιλιομέτρων, την οποία υπερασπίζονται ενάντια σε άλλα άτομα του ίδιου είδους.

Φωλιάζουν μέσα σε μικρές σπηλιές ή σε προφυλαγμένες προεξοχές ψηλών ορθοπλαγιών. Για την επισκευή και το χτίσιμο της φωλιάς, που αρχίζει το Νοέμβριο, χρησιμοποιούν κλαδιά, μαλλί από πρόβατο και ότι άλλο είναι πρόσφορο. Συνήθως χτίζουν δύο και τρεις μεγάλες φωλιές ενώ γεννούν σε μία από αυτές ένα με δύο αυγά μέσα στο καταχείμωνο, Δεκέμβριο-Ιανουάριο.

Η εκκόλαψη των αυγών, που γίνεται και από τους δύο γονείς διαρκεί κάτι λιγότερο από δύο μήνες. Τελικά τον Ιούνιο πετάει από τη φωλιά, σχεδόν πάντα, ένα μόνο μικρό με σκούρο καφέ κεφάλι και ουρά.

Απειλούμενα Είδη πουλιών

Ο Γυπαετός είναι το μοναδικό πλάσμα στον κόσμο που τρέφεται σχεδόν αποκλειστικά (70-90%) με κόκαλα. Στην Κρήτη οι βοσκοί δικαίως το έχουν ονομάσει Κοκαλα, καθώς γνωρίζουν τη συνήθειά του να σπάει τα μεγαλύτερα κόκαλα σε βραχώδεις πλαγιές τις "σπάστρες", με μία χαρακτηριστική τεχνική. Τα πετάει από μεγάλο ύψος σε βραχώδεις απότομες πλαγιές, ακολουθώντας τα από πίσω με μία σπειροειδή κάθοδο, διαδικασία την οποία επαναλαμβάνει ώσπου τελικά να σπάσουν τα κόκαλα.

Στη συνέχεια τρώει τα κομμάτια ξεκινώντας από το μεδούλι. Τα μικρότερα κόκαλα τα καταπίνει ολόκληρα και το στομάχι του με τα πανίσχυρα γαστρικά υγρά, τα χωνεύει με ευκολία. Πολλές φορές, όταν καταπίνει ένα μακρύ κόκκαλο, ενώ η μία άκρη του βρίσκεται έξω από το στόμα του, έχει αρχίσει η πέψη της άλλης άκρης που βρίσκεται στο στομάχι του. Αυτή η διατροφική του συνήθεια φαντάζει περίεργη αλλά, από τη στιγμή που έχει λυθεί το πρόβλημα της πέψης των κοκάλων, αυτά αποτελούν μια πολύ θρεπτική τροφή, εύκολα αποθηκεύσιμη, για την οποία το πουλί δεν έχει ανταγωνιστές.

Άλλη μια ιδιαιτερότητα του είδους είναι το "μακιγιάρισμα" των φτερών του με οξειδία του σιδήρου, τα οποία βρίσκει σε θέσεις με κόκκινο χρώμα ή στα τοιχώματα των σπηλιών όπου φωλιάζει, με αποτέλεσμα τα φύσει λευκά φτερά του κεφαλιού και του στήθους να χρωματίζονται πορτοκαλί. Οι λόγοι καθώς και τα οφέλη που οδηγούν σε αυτή τη συμπεριφορά του "μακιγιαρίσματος" μας είναι ακόμη άγνωστα.

Στις αρχές του αιώνα ο Γυπαετός είχε πλέον εξαφανιστεί από τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και σήμερα επιβιώνουν απομονωμένοι μεταξύ τους πληθυσμοί στα Πυρηναία και στην Κορσική, ενώ στις Άλπεις το είδος έχει επανεισαχθεί τα τελευταία 13 χρόνια. Στην Ελλάδα ήταν αρκετά κοινός και ζούσε σε όλες σχεδόν τις βραχώδεις περιοχές, τόσο της ηπειρωτικής όσο και της νησιωτικής χώρας, με πιο γνωστό το παράδειγμα της Ρόδου όπου τον ονόμαζαν "Χαλιναρά" γιατί τα μουστάκια του θυμίζουν χαλιναρία.

Σήμερα η χώρα μας φιλοξενεί στην Κρήτη και παρά τη μείωση, τον μεγαλύτερο νησιωτικό πληθυσμό του κόσμου με 12 επικράτειες, 10 εκ των οποίων διατηρούν ζευγάρια. Όμως, στην ηπειρωτική Ελλάδα τα πράγματα είναι τελείως διαφορετικά. Το είδος έχει γνωρίσει μια πρωτοφανή μείωση του πληθυσμού του, με αποτέλεσμα από κοινό είδος των βουνών μας, τη δεκαετία του '80 να υπάρχουν μόνο 5-11 ζευγάρια, για να φτάσουμε σήμερα να απαριθμούμε μία επικράτεια στο Όρος Τζένα και ενδεχομένως άλλη μία στη νότια Πίνδο. Με λίγα λόγια έχουμε φτάσει στο σημείο να ομολογούμε ότι το είδος δεν έχει ελπίδες να συνεχίσει να πετάει στο μέλλον στα βουνά της ηπειρωτικής Ελλάδας.

Η συρρίκνωση πανευρωπαϊκά οφείλεται στην καταστροφή ή υποβάθμιση των βιοτόπων του, στην ενόχληση κατά την αναπαραγωγική περίοδο, στη μείωση των πληθυσμών των άγριων ορεινών μηρυκαστικών αλλά και στην υποχώρηση της ορεινής κτηνοτροφίας, στο κυνήγι και στη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων. Οι λόγοι αυτοί παραμένουν και σήμερα στη χώρα μας και συνεπώς η δράση για την προστασία του είδους είναι επιβεβλημένη καθώς η κατάσταση κρίνεται οριακή.

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στα δηλητηριασμένα δολώματα, μια πραγματική μάστιγα, τα οποία έχουν αφανίσει ολόκληρους πληθυσμούς γυπών. Τα δολώματα τα οποία εξακολουθούν να τοποθετούνται, όπως χωρίς κανένα ενδιασμό ομολογούν οι άνθρωποι της υπαίθρου, είναι η κυριότερη αιτία εξαφάνισης του Γυπαετού από το προπύργιό του, τη Στερεά Ελλάδα. Έτσι, σήμερα αντικρίζουμε βουνά όπως ο Παρνασσός, η Γκιώνα και τα Βαρδούσια, εξαιρετικοί βιότοποι του είδους να είναι εντελώς άδεια από γύπες.

Απειλούμενα Είδη πουλιών

Το πρόγραμμα Life είναι σε εξέλιξη, αλλά είναι λίγα αυτά που μπορούν να γίνουν για το Γυπαετό στην ηπειρωτική Ελλάδα. Ίσως η μόνη λύση να είναι , μετά από πολύ σοβαρή μελέτη και οργάνωση και αφού καταφέρουμε να εκλείψουν οι αιτίες της εξαφάνισης, η επανεισαγωγή του. Τουλάχιστον, κάτι μπορεί να γίνει για το είδος στην Κρήτη.

Κιρκινέζι

Το κιρκινέζι (*Falco naumanni*), ένα γεράκι που μοιάζει πολύ με το βραχοκιρκινέζο (*Falco tinnunculus*), το κοινότερο γεράκι στην Ελλάδα και την Ευρώπη, συμπεριλαμβάνεται στα παγκόσμια απειλούμενα είδη. Η κατηγοριοποίηση αυτή δεν γίνεται πιστευτή από τους κατοίκους ορισμένων χωριών της Θεσσαλίας, της Τρίπολης, των Ιωαννίνων και του Γαλαξιδίου.

Όλοι όμως συμφωνούν με τη διαπίστωση της BirdLife International ότι τις τελευταίες δεκαετίες η μείωση των πληθυσμών του είναι ραγδαία. Εξάλλου, από πολλά άλλα χωριά έχει ήδη εξαφανιστεί, όπως και από πολλές χώρες της Ευρώπης.

Όταν κανείς ξεκινάει την παρατήρηση πουλιών, ένα από τα πρώτα πουλιά που μαθαίνει να ξεχωρίζει είναι το βραχοκιρκινέζο και με αυτό ως πρότυπο ταυτοποιεί τα υπόλοιπα γεράκια. Συγκρίνει το μέγεθος, το χρώμα, τα σχέδια στην ουρά, το μέγεθος της οφθαλμικής λωρίδας, τον τρόπο πετάγματος κ.λπ.. Το κιρκινέζι όμως, είναι πραγματικά δύσκολο για τον αρχάριο παρατηρητή πουλιών.

Οι διαφορές του από το παρόμοιο και πολύ συγγενικό του βραχοκιρκινέζο είναι οι εξής: Είναι πιο ανοιχτόχρωμο από κάτω, τα χρώματα από πάνω είναι πιο απαλά και στο αρσενικό, τα δευτερεύοντα καλυπτήρια στις φτερούγιες έχουν μπλε-γκρι χρώμα. Το πέταγμα του είναι πιο ενεργό, ενώ ο μετεωρισμός (πέταγμα επί τόπου για την αναζήτηση της λείας) διαρκεί έως 6 δευτερόλεπτα. Τότε μπορούμε επίσης να διακρίνουμε, ότι η ουρά του είναι γωνιώδης καθώς τα δύο μεσαία εξωτερικά πηδαλιούχα (μεγάλα φτερά της

ουράς) είναι μεγαλύτερα.

Τον χειμώνα είναι απίθανο να τα δούμε στη χώρα μας, εκτός από εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις. Νωρίς την άνοιξη, όταν επιστρέφουν από την Αφρική όπου ξεχειμώνιασαν, θα τα δούμε σε μεγάλες ομάδες σε στήλους της ΔΕΗ ή του ΟΤΕ, ή όλα μαζί σε μεμονωμένα δέντρα στον κάμπο.

Απειλούμενα Είδη πουλιών

Μετά διασπείρονται στις θέσεις αναπαραγωγής. Η μεγάλη πλειοψηφία συγκεντρώνεται στα χωριά, όπου φωλιάζουν σε παλιά σπίτια ή αποθήκες. Πολλές φορές συγκεντρώνονται πολλές δεκάδες σε μια παλιά αποθήκη.

Η φωλιά τους είναι πρόχειρη, χωρίς συγκέντρωση υλικών. Εκμεταλλεύονται κάθε δυνατή θέση. Στη Θεσσαλία τα εντοπίσαμε να φωλιάζουν σε περιστέρωνα, μαζί με δεκάδες περιστέρια. Πολύ λίγα εξακολουθούν να φωλιάζουν σε άγρια περιβάλλοντα, όπως σε τρύπες βράχων, σε ορθοπλαγιές, σε τρύπες δέντρων και σε παλιές φωλιές από κουρούνες.

Στο τέλος του καλοκαιριού, μετά την αυτονόμηση των νεοσσών, μαζεύονται σε μεγάλες ομάδες και κουρνιάζουν το βράδυ όλα μαζί σε συστάδες δέντρων, δίπλα ή μέσα στα χωριά στη Θεσσαλία, ή σε πάρκα όπως στην Τρίπολη ή στα Γιάννενα. Αυτή την εποχή παρατηρούνται ομάδες πολλών εκατοντάδων σε μερικές περιοχές.

Μεταναστεύουν σε ευρύ μέτωπο προς την Αφρική αλλά δεν γνωρίζουμε ακόμη τους μεταναστευτικούς διαδρόμους και τον ακριβή τόπο προορισμού των πληθυσμών που αναπαράγονται στην Ελλάδα. Οι δακτυλιώσεις που έκανε η Ορνιθολογική δεν έχουν ακόμη αποδώσει.

Η εξάπλωση του είδους περιλαμβάνει όλες τις ανοικτές περιοχές της Παλαιοαρκτικής (από Ισπανία έως την ΒΑ Κίνα και την Β. Αφρική) με στεπικού τύπου ενδιαιτήματα, καλλιέργειες σιτηρών, λιβάδια, φρύγανα και ξηρές ανοικτές μερικώς δασοσκεπείς εκτάσεις.

Οι μεγάλες εκτάσεις με σιταροχώρα μοιάζουν με τη στέπα. Θα μπορούσαμε να τις ονομάσουμε ψευδοστεπικές. Τα κερκινέζια προσαρμόστηκαν άριστα σε αυτές. Όπως και στα ανοικτά τοπία στις στέπες και στις σαβάνες κυνηγάει ακρίδες και τον αγαπημένο του "μεζέ", τους κρεμυδοφάγους (Grylotalpidae).

Σε ένα μικρό ποσοστό η διατροφή του περιλαμβάνει ποντίκια και σαύρες. Όταν οι αγρότες καίνε τις καλαμιές, τα βλέπουμε μαζί με τους πελαργούς να κυνηγάνε τα ποντίκια και τις ακρίδες που προσπαθούν να ξεφύγουν.

Οι αγρότες το ξέρουν αυτό και τα προστατεύουν. Καθώς όμως η σχέση των κατοίκων της υπαίθρου με τη γη δεν είναι αυτή που ήταν παλαιότερα, οι νέοι έχουν συχνά άγνοια για τη φύση γύρω τους. Πολλές αποικίες στη χώρα μας εξοντώθηκαν με τα αεροβόλα για διασκέδαση.

Δεν είναι όμως η μόνη απειλή. Ένα βασικό πρόβλημα σήμερα στη χώρα μας είναι η μείωση των ασφαλών θέσεων αναπαραγωγής. Τα παλιά πληθόκτιστα σπίτια και οι αποθήκες γκρεμίζονται. Τα κεραμίδια αντικαθίστανται από πλάκες ή σκεπές νέας μορφής που δεν αφήνουν καμιά τρύπα, ενώ κανείς δεν σκέφτεται να αφήσει γείσο για το φύλιασμα χελιδονιών, περιστερών και κερκινεζιών.

Οι αλλαγές στη γεωργία με την εντατικοποίηση των καλλιεργειών, τις αρδεύσεις, τη χρήση εντομοκτόνων, την καταστροφή των φυτοφρακτών και των χέρσων εκτάσεων, έχουν περιορίσει τη διαθέσιμη τροφή για το κερκινέζι. Τα λιβάδια και οι αγραναπαύσεις που είναι οι καλύτεροι χώροι διατροφής στον κάμπο, περιορίζονται, δίνοντας τη θέση τους σε εντατικές αρδευόμενες καλλιέργειες.

Απειλούμενα Είδη πουλιών

Σε άλλες περιοχές η υπερβόσκηση και η καταστροφή της βλάστησης έχει δημιουργήσει σοβαρό πρόβλημα λόγω διάβρωσης, ενώ σε λοφώδεις και ορεινές, η εγκατάλειψη της κτηνοτροφίας οδηγεί σε πύκνωση της βλάστησης, καθιστώντας ακατάλληλο το ενδιαίτημα για το είδος.

Τα ίδια προβλήματα αντιμετωπίζουν όλα τα εντομοφάγα είδη των αγροτικών εκτάσεων όπως τα χελιδόνια, η χαλκοκουρούνα, οι κουκουβάγιες, το δενδρογέρακο κ.λπ..

Δεν γνωρίζουμε ακόμη αν η χρήση εντομοκτόνων και άλλων φυτοφαρμάκων επηρεάζουν την αναπαραγωγή του είδους, ούτε ποιές είναι ακριβώς οι απειλές για το είδος στις περιοχές της Αφρικής όπου ξεχειμωνιάζει. Σήμερα πια δεν μπορεί να είναι κανείς σίγουρος για πράγματα αυτονόητα: ότι τα χελιδόνια και τα κερκινέζια θα ξανάρθουν την άνοιξη, ότι θα γεννήσουν αυγά που θα εκκολαφθούν, ότι θα μεγαλώσουν κανονικά τους νεοσσούς τους...

Η Ορνιθολογική μελετά το είδος συστηματικά, κάνει δακτυλιώσεις και συγκεντρώνει στοιχεία εδώ και 5 χρόνια. Έτσι, έχει εντοπίσει τις μεγαλύτερες αποικίες σε περισσότερους από 15 νομούς. Το κερκινέζι είναι η σημαία μας για τη διατήρηση του περιβάλλοντος στις αγροτικές εκτάσεις. Επειδή λοιπόν κάθε πληροφορία για τη σημερινή ή την παλαιότερη εξάπλωσή του είναι πολύτιμη, μπορείτε να επικοινωνείτε με τον συντάκτη αυτού του άρθρου στα γραφεία της Θεσσαλονίκης.

Τι χρειάζεται να γίνει για την προστασία των κερκινεζιών

- Να προωθηθεί η οικολογική γεωργία και η κατανάλωση προϊόντων βιολογικών καλλιεργειών.
- Να διατηρείται μια χέρσα ζώνη στο χωράφι και να διατηρούνται τα χωράφια σε αγρανάπαυση ή να χρησιμοποιούνται σαν λιβάδι περιοδικά.
- Να διατηρηθεί η κτηνοτροφία στις γεωργικές εκτάσεις
- Να διατηρηθούν τα παλιά σπίτια και οι αποθήκες, ή να κατασκευάζονται τα νέα με κεραμίδια και γείσο (οι τεχνητές φωλιές για το είδος είναι η τελική λύση και θέλουν πολύ προσοχή. Θα αναφερθούμε σ' αυτές σε επόμενο τεύχος).
- Να ενημερωθούν οι αγρότες και οι μαθητές των περιοχών για το είδος, ώστε η προστασία να γίνεται τοπικά.

Πηγές : <http://www.ornithologiki.gr/>